

anekdotázásra mindig nyitott alkatával. „*No, mi hír ma a tudományban, főnök?*” – kérdezte barátságosan, amikor összetalálkoztunk annál a munkaasztalnál, amit nagyvonalúan és magától értetődő természetességgel osztott meg velem, huszonéveim elején levővel. Noha sokszor és sokban nem értettünk egyet, nem emlékszem, hogy valaha összeszólalkoztunk volna: ma már tudom, hogy ez róla, az ő tapintatosságáról, türelmességéről, konfliktuskerülő természetéről szól. Abban a mai egyetemi környezetben, amelyben néha az a legdivatosabb, ha valaki minél többet és minél látványosabban panaszkodik, szinte hihetetlen, hogy soha nem hallottam panaszkodni azokban az években, amíg együtt dolgoztunk. Egyszerűen tette a dolgát, jókedvű volt, kedélyes, derűs. Pedig voltak sebei: egyszer, egyetlen interjúban olvastam, amit még egyetemi vagy otthoni magánbeszélgetéseiben sem említett: hogy tényleg aránytalanul későn lett professzor, már régen teljesítette az ehhez szükségeseket, de mindig valaki a nála befolyásosabbak és illetékesebbek közül elodázta az előléptetését. De ezt sem sértődöttséggel mondta, csak úgy tárgyilagosan, teljesen mellékesen.

Ilyennek szeretném megőrizni az emlékeimben: derűsnek, higgadtnak, kiegyensúlyozottnak, barátságosnak, a klasszikus magyar és a korai huszadik század irodalma iránt kíváncsinak, nyitottnak arra is, ami számára nagyon más vagy új volt s amit nem kívánt feltétlenül követni. Derűvel tölt el engem is, ha felidézem, amint szembe jön a folyosón, megveregeti a vállamat, kedélyesen, tapintatosan érdeklődik, majd békésen továbbmegy. Nyugodjon békében, Tanár Úr!

T. SZABÓ LEVENTE

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Irodalomtudományi Intézet
Kolozsvár/Cluj-Napoca, Horea 31
szabolevente@yahoo.com

BÚCSÚZÁS KOZMA DEZSŐ IRODALOMTÖRTÉNÉSZTŐL, KOLLÉGÁNKTÓL

„*Kivételes helyen őrzöm meg lelkemben az ő emlékezetét.*” – írta Meltzl Hugóról Barabás Ábel. Kozma Dezső kollégánk Petőfi Sándor erdélyi kritikai utóéletét tanulmányozva idézte a fenti megállapítást, amikor immár szakmai szemmel olvasta és vetette egybe az irodalomtörténet eseményeit és a tudósi, kritikus, újságírói véleményeket; mérlegelt, elemzett, szintetizált. De így tett Madáchról, Petőfiről, Mikszáthról írva is. Az irodalmi emlékezet társadalmi funkcióját vizsgálta szívesen a katedrán, konferencia-előadásain, közleményeiben.

De tegyük hozzá: „*érdemes újraolvasni*” – jelentette ki tanulmányaiban gyakorta, hiszen tudta, a kritikai vélemények az irodalmi művek ismerete nélkül érthetetlenek.

Ő maga is sajtó alá rendezett jelentős számú irodalmi művet – megannyi segédkönyvet a magyar irodalom tanításához abban az időben, amikor nemcsak internetünk nem volt, de még a fénymásolóhoz sem volt a magánembernek hozzáférése, és kulturális elszigeteltségben élt a romániai magyarság. Mégis megtalálta a módját, hogy egy-egy kötetnyi Mikszáth Kálmán-, Krúdy Gyula-, Bródy Sándor-, Thury Zoltán-, Török Gyula-prózát szerkesszen könyvvé és lásson el értelmező tanulmánnyal; a századforduló novellistái, költő műveiből válogatott antológiára valót. De iskolai irodalomtankönyveket is írt, amelyek hosszasan voltak forgalomban a romániai magyar középiskolai oktatásban. Szívügye volt az iskolai

irodalomtanítás, szívesen vett részt didaktikai fokozati dolgozatok irányításában, elnökölt értekezési bizottságban, tantárgyversenyeken.

A Bolyai Egyetem magyar nyelv és irodalom szakos végzetje volt és rövid sepsiszentgyörgyi középiskolai tanári munka után ugyanarra az egyetemre nyert felvételt (amely még abban az évben elvesztette önállóságát, Babeş-Bolyai Tudományegyetemként működött tovább), szemináriumokat vezetett, lassan a 19. század második fele magyar irodalmának szenvedélyes kutatója lett.

Ő maga 1970-ben *Petelei István és a századvég kolozsvári magyar irodalmi élete* témakörében védte meg doktori disszertációját (témavezetője Dr. Csehi Gyula volt). 1998-tól doktori témavezetőként járult hozzá a BBTE Bölcsészkar Hungarológia Doktoriskolájában a tehetséggondozáshoz új kutatónemzedékek elindításához. Egykori doktoranduszai jelentős része a pályán maradt.

Szakmai információit rendszeres tájékozódással frissítette, a kolozsvári Egyetemi Könyvtár – annak időszaki sajtó részlege is – szorgalmas olvasójaként tartotta számon, de igényesen összeállított saját könyvtára, és attól kezdve, hogy lehetővé vált, a megrendelt folyóiratok sorozatai révén is bővítette irodalomtörténeti, kritikai ismereteit.

A kanonizált ismeretek árnyalása, látens jelenségek jelzése, a történések részletesebb kifejtése jellemezte tudósi, tanári viszonyulását az irodalomhoz. Szorgalmazta és művelte az irodalmi múlthoz való regionális viszonyulás vizsgálatát: „*az örökség több a nemzeti hagyománynál*” állapította meg. Szerette folyamatosságában, alakulásában követni nyomon az élmény művé érlelődését. Madách műveltségének, Ady Endre kritikusi látásmódjának megragadására törekedett. Problematizált: „*miért volt szüksége Krúdynak alakmásokra?*”, legszívesebben kedves szerzői hangján, például a Jókait bíráló Mikszáthén: „*Ha ő, az emberek egyik legnagyobbika és legjobbika se bírná meg, hogy igazat írjanak felőle, mit kelljen akkor tartani az emberiségről?*” A már klasszikus Mikszáth Kálmántól a már-már elfeledett Török Gyuláig nyomozott.

A lelki folyamatok irodalmi felmutatását kísérte figyelemmel Mikszáth vagy Petelei műveiben. Írásaiban Mikó Imréről, Újfalvi Sándorról, Brassai Sámuelről, Gyarmathy Zsigánéről kapunk portrét, de a kevésbé ismertekről is: Szász Gerőről, Kiss Ernőről, Csernátoni Gyuláról, Zilahi Kiss Béláról, Kovács Dezsőről, Farnos Dezsőről, aki Meltzl Hugó-tanítványként a Petőfi-kutatásokat vitte tovább.

Városa, Kolozsvár támogatója is volt a napilapban való irodalmi évfordulós vagy évfordulóktól független, dokumentált irodalomtörténeti, művelődéstörténeti közleményeivel. Az egyetem magyar irodalom tárgya első előadóiról, Imre Sándorról, ifj. Szinyei Józsefről, Szász Béláról, Ferenczi Zoltánról a *125 éves a kolozsvári egyetem* című kiadványban vázolt portrét.

Számára az egykori kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, majd Babeş-Bolyai Tudományegyetem Irodalomtudományi Tanszéken folytatott csaknem fél évszázadnyi munka folytatására, továbbgondolására a frissen megalakult Partiumi Keresztény Egyetem adta meg a lehetőséget.

Virtuális világban élt ő, vissza- és visszatérve kedves szerzőihez, és azok szellemi társaságát a kevesek által ismert, de tehetséges értelmiségi (főként író- és tanár-) egyéniségekkel fāradhatatlanul gyarapítva.

Kozma Dezső irodalomtudományos és tanári munkássága elismeréséül az 1989-es fordulat után szakmai elismerésekben részesült, akárcsak a legkisebb olvasói visszajelzésnek, örülni tudott a Madách-díjnak, a Magyar Professzorok Világtanácsától adományozott

Pro Universitate et Scientia díjnak (1998), a *Fehér Dániel emlékéremnek*, a *Pro Universitate Partium* Díjnak (2014, Nagyvárad), a magyar kormánykitüntetésnek – de a Mikszáth Társaság stílusos Mikszáth-órájának is!

Megállt az óra.

Az irodalomtörténész gondolatai elevenek maradnak az 1969 és 2022 között született tanulmányaiban és olyan könyveiben, mint az *Egy erdélyi novellista: Petelei István*, a *Petőfi öröksége*, a *Mikszáth Kálmán*, a *Krúdy Gyula postakocsiján*, az *Arany János breviárium*, a *Koltói ősz – Petőfi Júliája*, a *Klasszikusok Erdélyben*, az *Arany János*, az *Ady Endre*, a *Madách*, az *Irodalmunk útjain – Erdélyben...*

A szívéhez közel álló nagyszalontai költő szavait alkalmazva a pillanatra:

„Életed nyolcvannyolcadik évébe

Köt tégedet a jó Isten kévébe

Betakarít régi rakott csűrébe...”

Isten veled, Tisztelt Tanárunk, Kedves Kollégánk!

Kolozsvár, 2023. február 18-án.

EGYED EMESE

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Irodalomtudományi Intézet
Kolozsvár/Cluj-Napoca, Horea 31
egyedemesek@yahoo.com